

POLÍTIQUES LINGÜÍSTIQUES: POSSIBILITATS, LÍMITS I ACCIONS¹

Albert Bastardas-Boada
(Universitat de Barcelona)

1. Les dimensions estatal i europea

Rebre avui a Catalunya un encàrrec de reflexionar sobre les polítiques lingüístiques i les seves possibilitats i els seus límits no té res de simple ni de fàcil. La situació sociolingüística de tota l'àrea catalanòfona és avui encara més complexa que abans, amb actituds més aviat hostils per part dels poders de l'Estat, amb més població d'orígens diferents, amb més impacte de les tecnologies mediàtiques que vehiculen produccions que no són en català, amb més control internacional de l'economia, amb índexs importants d'atur, i amb una persistència encara alta de la preferència per l'ús del castellà en les relacions intergrupals per part de moltes persones. A això hi hem d'afegir les conseqüències -encara poc conegudes- que en el camp dels comportaments lingüístics hagin pogut tenir o tindran els esdeveniments polítics i jurídics relacionats amb l'intent d'arribar a la independència, que poden haver produït un augment dels fenòmens d'*identització* potser contraris al català. Malgrat, doncs, les polítiques favorables al català en el sistema educatiu -especialment en la primària- i en els usos oficials dependents del govern autònom, la situació sociolingüística té punts foscos i els usos socials no són tan optimistes com potser hom hauria pogut esperar².

Pensar en les polítiques lingüístiques pot presentar encara més dificultats que dur a terme un estudi sociolingüístic, ja que no es tracta només de comprendre els factors i dinàmiques de les situacions sinó imaginar, dissenyar i valorar les accions legislatives i governamentals que caldria executar. I el marge d'error en aquest pla pot ser força alt, oimés en els complexos casos catalans. Aquesta contribució, doncs, no pretén pas ser exhaustiva sinó només una aproximació a alguns aspectes parcials de la situació.

Quins canvis s'haurien de produir en la política lingüística catalana a la llum de les evolucions sociolingüístiques i dels canvis socials dels darrers anys?

Donat que, de moment, no sembla albirar-se a curt termini una possibilitat real d'independència, cal insistir amb fermesa en l'obtenció de més reconeixement oficial del català tant en el nivell espanyol com en l'europeu. No és acceptable de cap manera que una comunitat lingüística mitjana d'Europa com la catalana tingui menys reconeixement estatal i europeu que llengües de demografia menor o semblant -com el danès, el suec, el finès, el lituà, el letó, etc., pel fet de no tenir un estat propi³. Formar part d'un estat amb

---

¹ Text basat en la intervenció en la taula rodona sobre 'L'abast, les possibilitats i els límits de les polítiques lingüístiques', 25è Col·loqui Lingüístic de la Universitat de Barcelona (CLUB 25), 17-11-2017. Escrit el març del 2019.

² Vg. CONSELL SUPERIOR D' AVALUACIÓ DEL SISTEMA EDUCATIU (2014). *Estudi sociodemogràfic i lingüístic de l'alumnat de 4t d'ESO de Catalunya. 2013*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament d'Ensenyament. Disponible a: http://csda.gencat.cat/web/.content/home/consell_superior_d_avalua/pdf_i_altres/static_file/informes-19.pdf

³ Vg. BRETXA I RIERA, V., & F. X. VILA I MORENO (2018). «Lliçons de les llengües mitjanes per a la política lingüística catalana», a: BASTARDAS I BOADA, A., E. BOIX-FUSTER, & R. M. TORRENS GUERRINI (coords.), *El català, llengua mitjana d'Europa. Multilingüisme, globalització i sostenibilitat lingüística*. Barcelona: Octaedro, pàg. 25-60. Podeu consultar també el meu text «El català: llengua minoritària o llengua mitjana? », a: *Apunts de sociolingüística i política lingüística* (CUSC) núm, 8 (abril, 2019).

un altre grup lingüístic majoritari no hauria d'implicar perdre els reconeixements i les funcions que acompanyen l'oficialitat dels idiomes que disposen d'un estat plenament independent. Les reformes constitucionals pertinents han de ser promogudes i s'ha de reconèixer l'oficialitat del català en els òrgans oficials espanyols, amb la implantació de les facilitats i serveis lingüístics corresponents a fi que els ciutadans i representants catalans puguin usar sense traves el seu idioma en els òrgans comuns de l'Estat, i en tots els serveis que aquest presta en el territori de cada nacionalitat. Altrament, el missatge és de menyspreu cap a la comunitat lingüística catalana, que no és reconeguda ni acceptada com a igual en drets en el nivell de govern i en els òrgans polítics i judicials compartits, com són els de l'Administració estatal comuna⁴.

També els òrgans de l'Estat compartit haurien de revisar les polítiques en els àmbits dels *media*, ja que des de la introducció dels canals de televisions privades i de les plataformes digitals l'oferta en català ha disminuït comparativament d'una forma extrema, fet que caldria corregir tot aplicant l'article 20.3 de la Constitució que fa referència al respecte a la diversitat lingüística en els mitjans de comunicació. L'oferta en català hauria d'augmentar considerablement i els canals haurien de tenir programacions especials per a les àrees catalanòfones, més enllà dels canals de dependència directa de les comunitats autònomes amb llengua pròpia. Idealment, la programació disponible en català no hauria de ser menor que les que reben les altres comunitats mitjanes europees. També des de les instàncies estatals compartides caldria intervenir en els programaris d'ordinadors i mòbils, i en els jocs i altres propostes existents en l'àmbit informàtic lúdic.

Igualment la projecció internacional de la llengua i cultura catalanes hauria de ser promoguda i ajudada pels organismes estatals responsables de les accions exteriors, ja sigui per pròpia iniciativa o facilitant la màxima col·laboració als ens autonòmics que en tinguin la responsabilitat. L'Estat 'central', en conjunt, ha d'assumir amb claredat la seva obligació de reconeixement i defensa del català, ja que les diferències en els volums demogràfics fan de la comunitat catalanòfona a Espanya políticament una minoria 'estructural' o 'perpètua'. Mai les zones catalanoparlants podran tenir el control absolut de les Corts Generals, per la qual cosa la responsabilitat de les majories és crucial per a aquest reconeixement de la igualtat i equitat lingüístiques. Caldria aconseguir que l'Estat deixés de ser hostil al català i passés a ser, si més no, propici i favorable al seu desenvolupament. De models no en falten, i els representants polítics no han de cessar de denunciar els fets i de presentar les seves propostes, tot aprofitant les conjuntures que es puguin anar presentant.

Pel que fa al reconeixement de l'oficialitat del català en les institucions europees, probablement podria aconseguir-se, sempre, és clar, que l'Estat espanyol ho sol·licités i hi donés suport. No té cap sentit un reconeixement de les altres llengües mitjanes europees i fins i tot del maltès, i negar-ho al català pel fet de no tenir un estat independent. El fet que la població catalana pugui ser bi- o plurilingüe i sàpiga també el castellà no elimina el seu dret a ser reconeguda, igual com el fet que la població danesa o holandesa domini l'anglès no els el treu. El fet del coneixement no treu el dret al reconeixement.

Aquesta dimensió europea del català, però, és encara poc coneguda per la població catalana mateixa. La idea prevalent és encara la d'una llengua 'petita', menor. Quan en una conferència, per exemple, expliques que el català té més parlants que moltes d'altres

---

(Disponible en línia a: <https://cuscub.files.wordpress.com/2019/04/apunts-cusc-num-8-abril-2019-catala-llengua-mitjana.pdf>).

⁴ Vg. BASTARDAS, A., & E. BOIX (coords.) (1994). *¿Un estado, una lengua? La organización política de la diversidad lingüística*. Barcelona: Octaedro. També, coordinat pels mateixos autors, el número 2 de la revista *LSC – Llengua, societat i comunicació*, dedicat a "25 anys de la Constitució espanyola. Un model lingüístic per avaluar" (disponible a: <http://revistes.ub.edu/index.php/LSC/issue/view/265>).

llengües europees amb estat propi, la majoria de l'auditori queda sorpresa. Crec que l'assoliment del reconeixement europeu és una de les batalles futures que cal guanyar. És legítima i plenament lògica, i potser podria ser, almenys, un fruit concret de les grans mobilitzacions dels darrers temps. Cal començar, però, fent prendre consciència d'aquesta realitat al conjunt de la població de les terres catalanòfones.

2. El pla local

Reduir la pressió del castellà a Catalunya per via estatal no equival, però, a tenir la situació solucionada i a no haver de pensar més en política lingüística. Donats els poders -relatius però reals- de l'Administració autonòmica en l'organització de força funcions comunicatives de tipus oficial en el país -govern, educació, sanitat, mitjans de comunicació de la seva dependència, universitats, etc.- i en vista de les pluralitats en l'actual composició de la població, altres qüestions demanen l'atenció i són objecte de debat. Quins foren els principis que haurien de guiar l'organització lingüística d'una societat complexa com la catalana actual?

Com que una de les característiques presents és la barreja de les poblacions, alguns dels principis clàssics de l'organització de les societats multilingües -com ara el de 'territorialitat'- són poc aplicables en el cas català. Si, per contra, postulem el de la 'personalitat' estricta -en què és sempre el ciutadà el que pot triar una o altra llengua en el marc d'un bilingüisme institucional i públic complet- ens trobem aleshores que la característica de la comunitat catalana de viure políticament integrada en un estat en què és majoritari l'altre grup lingüístic amb qui conviu al seu territori, i de qui sap també el seu idioma, pot generar una bilingüització generalitzada del grup minoritari i, en canvi, en molt menys grau en el majoritari. L'organització lingüística de la societat catalana és, doncs, una de les qüestions més controvertides i que més debats pot generar.

Com conciliar reconeixement de la pluralitat lingüística social i assegurament de la continuïtat i desenvolupament de la llengua en situació de minorització? En el fons d'aquest problema hi ha la qüestió de quina fóra la millor forma d'organitzar la coexistència del català i del castellà en dos nivells distints que són interdependents. Així, vista la situació només des de Catalunya, en un model hi hauria dos grups lingüístics importants i segons això, com en altres casos, podria no haver-hi interllengua declarada (el pont es faria a través dels bilingües de cada grup, com a Quebec o Nova Brunsvic). En aquest model totes les comunicacions oficials haurien de ser en totes dues llengües perquè no estaria assegurat que cada grup entengués la llengua de l'altre. A Catalunya/Espanya, però, i a diferència de Canadà, sí que hi ha clarament explicitada una interllengua en el marc general espanyol, el castellà, que ha de ser coneguda i dominada per tothom. És aleshores quan el model bilingüe igualitari *només* en el subestat pot no funcionar, ja que una de les llengües té *de jure* i *de facto* funcions d'àmbits superiors que no té l'altra, és demogràficament molt superior, i, en el cas espanyol, el català o les altres llengües no són pràcticament reconegudes en el nivell estatal comú ni usades en les comunicacions habituals dels grans actors comunicatius

Una de les possibles solucions a aquesta situació clarament dissimètrica entre la força del castellà i del català, és l'afavoriment del català en el màxim de funcions públiques a fi que, en conjunt, en pugui resultar un equilibri parcialment compensatori de les desigualtats de partida. Aquesta solució afavoreix el bilingüisme personal, ja que cada llengua té funcions (quasi)exclusives o prevalents que les fa necessàries i apropiades, i així promou la integració de les poblacions i dona utilitat pràctica del català per a tothom. Es tractaria en aquest cas de produir un equilibri en base a una igualtat de càrregues: les persones de llengua primera catalana aprenen castellà i l'usen en determinades funcions,

preferentment extralocals, i, a l'inrevés també, el grup de llengua primera castellana aprèn català i l'usa en funcions específiques, habitualment intralocals. De fet, en conjunt, probablement el millor fora avançar en solucions mixtes en cada nivell que donessin resposta *alhora* al desig de reconeixement i presència i al de sostenibilitat de cada grup.

Cal anar en compte en aquests debats perquè sempre hi ha una confusió de partida sobre el significat o bé *oficial* i *institucional* o bé *individual* del rètol 'bilingüisme' que convé aclarir: encara que sembli paradoxal, i simplificant molt i deixant de banda ara altres factors, a un *bilingüisme oficial* i institucional -plenament igualitari- tendria a correspondre-hi un *monolingüisme individual* -car no cal que els individus dels diferents grups aprenguin i usin l'altre codi si ho poden fer tot només amb un, el seu de partida. En canvi, a un *monolingüisme oficial* tendria a correspondre-hi, en el cas d'aquell grup el codi del qual no fa aquestes funcions, un *bilingüisme personal*, ja que, a més del seu, als membres d'aquest grup els interessarà dominar l'idioma oficial i institucional per poder funcionar sense problemes. La millor manera, doncs, de justificar el bilingüisme personal en el cas de Catalunya i donar utilitat pràctica al català, és que aquest idioma tingui funcions realment importants a Catalunya mateix que puguin compensar les cabdals que té el castellà en el marc espanyol general i, de fet, la seva utilitat internacional cada vegada més alta.

Un dels principis que podria sostenir una organització d'aquest tipus -en el cas espanyol/català, de fet, una doble asimetria en dos diferents plans, una desigualtat mútuament compensatòria però suficientment equilibrada- és el que vaig anomenar 'subsidiarietat lingüística'⁵. Vindria a dir, semblantment a com s'aplica en el pla polític-administratiu europeu, que tot allò que puguin fer les llengües locals (i més febles) no ho han de fer les llengües més generals o globals. La clau, doncs, fora una distribució de funcions, de caràcter no jeràrquic, que afavorís els codis minoritzats a causa de la seva integració en espais polítics amb grups majoritaris de llengua diferent. D'aquesta manera podria ser possible la plurilingüïtzació dels individus, la intercomunicació, i alhora la preservació de la diversitat lingüística. Aniríem més enllà de les polítiques basades en el concepte de 'drets' per incloure-hi també una perspectiva ecosistèmica i dinàmica de l'evolució de les situacions.

En el cas català això podria permetre la preservació d'unes funcions (quasi)exclusives o preferents per al català, que li donarien utilitat i funcionalitat en la seva pròpia societat, i que li permetrien sobreviure en un marc en què el castellà hi fora també molt present a través de les funcions i dels missatges emesos per a la totalitat del perímetre estatal i, òbviament també, pel gran nombre dels seus parlants residents a l'àrea catalanòfona. Exemples de poliglòtisme individual, distribució de funcions i manteniment lingüístic en trobem, per exemple, a Luxemburg. Les possibilitats d'implantació del model hi foren, sempre que s'arribés a uns consensos polítics bàsics, tant de la societat catalana com de l'espanyola en conjunt.

És clar que aquest model de prevalença pública del català a Catalunya -preservant la tria personal en les comunicacions de tipus privat- implica l'assoliment d'uns acords majoritaris de respecte mutu, convivència i solidaritat entre els diferents sectors que configuren la societat catalana actual. Caldria introduir els canvis discursius i legals necessaris perquè tothom es trobi reconegut i alhora la comunitat catalanòfona d'origen se senti suficientment reconeguda i protegida. Cal reconèixer la diversitat i alhora la necessitat de sostenibilitat de la llengua més feble, en un marc de tanta pressió d'una llengua estatal i internacional tan forta com és el castellà. Cal obtenir la comprensió dels

---

⁵ Vg., per exemple, «Subsidiarietat lingüística i funcions exclusives per al català», *Avui* 25-12-2004.

També podeu consultar: BASTARDAS I BOADA, ALBERT (2007). *Les polítiques de la llengua i la identitat a l'era 'glocal'*. Barcelona: Institut d'Estudis Autònomic.

grups majoritaris si es vol organitzar la coexistència de les llengües en el món contemporani. Així com hi ha avenços en l'acceptació de polítiques públiques de defensa dels drets d'altres minories i també de la biodiversitat, no hauríem de descartar que n'hi hagués també en favor de les llengües mitjanes o menors sense estat propi.

De fet, és això el que ja vaig proposar el 2005 amb el concepte de 'sostenibilitat lingüística'⁶, que inspirat en la visió complexica del pensament en 'i' més que no pas en l''o' dicotomicista⁷, permetés alhora el poliglòtisme individual, la comunicació internacional i el ple manteniment i desenvolupament de la diversitat lingüística humana. Aquesta perspectiva pren com a base el paradigma sostenibilista que, sense renunciar a la millora del benestar de les societats humanes, alerta de la destrucció de les bases de la vida i postula un desenvolupament respectuós amb el medi i tecnològicament adequat a les característiques biològiques fonamentals que sostenen l'existència. Traslladant-la analògicament al pla de les llengües, podem postular la intercomunicació entre els diferents grups lingüístics però alhora preservant i desenvolupant els idiomes existents en base a una distribució adequada i no-abusiva de les funcions de les llengües majoritàries. És una aplicació de la consciència ecològica a la linguodiversitat.

3. Micropolítiques

El pla dels grans principis, però, no ens ha de fer oblidar que la sort de les llengües es juga sobretot en els usos interpersonals i quotidians, que són certament influïts pels discursos i les polítiques oficials, però que presenten també dinàmiques pròpies que cal conèixer i que, sovint, poden reduir els impactes que hom podria esperar de les influències dels factors més institucionals. L'organització dels comportaments lingüístics interpersonals no és determinada directament per les disposicions polítiques sinó que emergeix de forma autoorganitzada a través de les predisposicions individuals, de les interaccions i de les interpretacions sociosignificatives que els parlants atorguen a les formes lingüístiques que senten i usen en els seus contextos⁸. Les formes lingüístiques que utilitzen els mestres, per exemple, no tenen perquè ser adoptades de forma automàtica per part dels alumnes en les seves interaccions personals amb els seus companys, o amb altres individus amb qui es puguin trobar. Les determinacions poden ser més complexes, i han de ser compreses per tal de poder tractar d'intervenir-hi, si cal.

De fet, és en aquest pla on el context demo-sociolingüístic dels individus determina en gran part el grau de bilingüïtzació efectiva de les noves generacions dels dos grans grups lingüístics residents avui a Catalunya. Els individus de llengua inicial no-catalana que visquin en entorns on el contacte amb el català per via interpersonal és més fàcil i sovintejat tindran més oportunitats de desenvolupar-ne la col·loquialització, i se sentiran més còmodes i propensos a parlar-lo. Per contra, els que tinguin menys contacte amb persones de llengua inicial catalana en l'entorn pel fet de viure en els grans barris de predomini castellanoparlant, tindran més dificultats per fer-se seu el català, encara que rebin els impactes -limitats- del sistema educatiu. Moltes d'aquestes persones podran

⁶ *Cap a una sostenibilitat lingüística*. Barcelona: Centre d'Estudis de Temes Contemporanis / Ed. Angle, 2005.

⁷ Vg. el meu article «Complexitat i fenomen (socio)lingüístic», *LSC – Llengua, Societat i Comunicació* 11. Disponible a <http://revistes.ub.edu/index.php/LSC/article/view/5798>, i el capítol «Cap a la 'complexica' com a transdisciplina», a: MARTÍ, M. A., & M. TAULÉ (coords.) (2014). *Homenatge a Sebastià Serrano*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, pàg. 63-77. Es pot ampliar la perspectiva a: MASSIP, À. & A. BASTARDAS (eds.) (2014). *Complexica. Cervell, societat i llengua des de la transdisciplinarietat*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona.

⁸ Vg. BASTARDAS I BOADA, ALBERT (2016). «Famílies lingüísticament mixtes a Catalunya: competències, usos i autoorganització evolutiva», *Treballs de sociolingüística catalana* 26, pàg. 285-308. Disponible a: <https://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000238/00000094.pdf>

tendir a sentir-se insegures en el domini del català oral i a preferir usar el castellà en les interaccions intergrupals, fet que estirà l'adaptació de l'altre interlocutor cap al castellà. Probablement és aquest un dels problemes actuals més importants per al català, el de la insuficient col·loquialització que aconsegueix el sistema educatiu en els espais on el català és menys present de forma interpersonal habitual. Donada la competència en castellà que assoleixen els individus de llengua inicial catalana en els nuclis urbans grans i mitjans, les converses intergrupals poden encara estar-se produint més en castellà que no pas en català, tot i disposar d'un sistema educatiu on el català, si més no en teoria, és l'idioma vehicular prevalent -més, però, a primària que a secundària.

Aquest fet pren avui una gran importància donat que un dels impactes importants de les grans migracions del s. XX més les noves del s. XXI ha estat la minorització en termes numèrics a Catalunya de la població de llengua inicial catalana exclusiva. En aquest context, el sistema educatiu pren una importància extraordinària si es vol reeixir a suplir el context demolingüístic pel que fa a les potencialitats de desenvolupar les competències necessàries per a sentir-se còmode i fluent en el domini d'un idioma. Així, l'ús del català com a llengua vehicular preferent ha d'anar acompanyada d'estratègies de col·loquialització que ja fa temps que haurien d'haver estat imaginades i experimentades, i han de comptar amb els mitjans materials i humans necessaris per a la seva implantació. Més hores de català com a llengua vehicular sempre podrien anar bé, però les influències d'aquesta funció poden ser insuficients per al desenvolupament de les competències comunicatives orals, en especial les informals. La qüestió necessita recerca i assaig a fi d'invertir els recursos com més eficaçment millor, i, molt probablement, la formació de dinamitzadors lingüístics especialitzats en el món infantil i juvenil, que puguin ajudar els centres educatius en la gran tasca del desenvolupament oral informal. Aquestes 'micropolítiques' són fonamentals i haurien de ser una prioritat bàsica per a la Conselleria d'Educació i per a tot el govern⁹. Les universitats també hi hauríem de col·laborar de forma estreta, aportant-hi els coneixements teòrics i d'altres casos de què disposem, i imaginant creativament les estratègies més adequades i factibles, en col·laboració amb els responsables governamentals. La recerca-acció haurà de ser segurament el mètode més convenient, ja que tampoc no tenim gaires precedents que ens puguin ajudar. De fet, s'haurien de recollir les experiències que ja hi puguin haver dins de l'àrea catalana per verificar-les i millorar-les, si cal, i estendre-les al conjunt del territori, i, en especial, en aquells llocs on la problemàtica sigui més urgent.

L'estudi de les experiències existents -aquí i a la Catalunya Nord¹⁰-, l'experimentació de noves estratègies conversacionals, la realització de programes de ràdio i/o televisió escolars, teatre, tota mena d'activitats esportives i lúdiques en català, la formació del personal adequat, i els recursos econòmics necessaris, són peremptoris. També l'augment de la consciència de la importància de l'ús interpersonal del català per a la continuïtat viva de la llengua ha d'esperonar els individus de L1 catalana a usar-la habitualment, en especial amb les persones més joves, que ja l'hauran desenvolupat en el sistema educatiu, però a moltes de les quals potser els faltaran ocasions de pràctica.

---

⁹ Vg. BASTARDAS I BOADA, A., «Una llengua mitjana europea per als joves: les 'micropolítiques' imprescindibles per al català», a: BASTARDAS I BOADA, A., E. BOIX-FUSTER, & R. M. TORRENS GUERRINI (coords.) (2018). *El català, llengua mitjana d'Europa. Multilingüisme, globalització i sostenibilitat lingüística*. Barcelona: Octaedro, pàg. 267-295. Vg. també: BRETXA, VANESSA, L. COMAJOAN-COLOMÉ, & F. XAVIER VILA (2018). «L'ús i la promoció del català a secundària: opinions del professorat», a: VILA, F. XAVIER, & E. BOIX-FUSTER (eds.). *La promoció de l'ús de la llengua des del sistema educatiu: realitats i possibilitats*. Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona, pàg. 109-131.

¹⁰ Vg. LE BIHAN, PERE. «Es pot expandir l'experiència de La Bressola? », a: VILA, F. XAVIER, & E. BOIX-FUSTER (eds.) (2018), *op. cit.*, pàg. 103-108.

En el nivell discursiu, entre els adolescents i joves caldrà difondre convençudament idees favorables al respecte de la diversitat lingüística humana i a la solidaritat amb les llengües en situació d'instabilitat, ja sigui per les condicions polítiques en què viuen o bé per les condicions demolingüístiques a què la història les ha portat. La intercomprensió de les raons i els desigs de cadascú, i el respecte i el debat democràtic, han de presidir tothora els diàlegs intergrupals que cal i caldrà tenir per tal d'aconseguir un alt nivell de convivència i integració en el conjunt del país. El pla emotiu pren aquí una importància extraordinària, i el professorat ha de ser format en aquest aspecte, cercant la conciliació de les posicions en base a arguments ètics i universals. Aquí també calen equips que hi treballin amb rigor i imaginació, i que han de tenir el clar suport de l'Administració catalana. Les polítiques lingüístiques han de ser una prioritat governamental i s'han de dur a terme els assaigs i estudis aprofundits necessaris.

4. Límits

Si parlem dels límits, és cert que la comunitat lingüística catalana, tot i el seu volum no gaire diferent d'altres grups europeus mitjans, viu en una situació més complicada pel fet de l'heterogeneïtat de les poblacions del seu territori, i per la seva integració, ara com ara, en un estat poc propici al reconeixement del català com a llengua amb igual rang que l'idioma majoritari, el castellà. La comunitat catalana és, doncs, una comunitat europea de llengua mitjana però amb trets importants de minorització, ja que no és ja actualment majoritària a Catalunya ni, en general, en el conjunt del seu territori històric, i, a més, no té el rang de llengua d'Estat. Tant un factor com un altre són difícils de canviar, cosa, però, que no vol dir que no hi pugui haver evolucions positives si les coses es fan amb intel·ligència i la societat en conjunt avança més cap a la integració que cap a la separació.

Hi ha també els (auto)límits, és a dir, els límits que provenen del fet de perdre possibilitats que ja es tenen, i que, més ben aprofitades, podrien donar probablement més fruits positius per a l'ús del català. Tenint en compte les dificultats contextuais de la nostra comunitat, la responsabilitat dels governants i dirigents és immensa en l'encert de les polítiques i accions, en l'assignació dels recursos necessaris, i, sobretot, en l'avaluació rigorosa dels resultats i la (re)imaginació creativa de les actuacions.

Un dels elements febles potser del conjunt de la política lingüística catalana ha estat el poc grau d'atenció dedicat a l'avaluació crítica de les seves pròpies actuacions a fi de valorar-ne els efectes -volguts i no volguts- i d'introduir-hi els canvis adaptatius necessaris. N'hi ha hagut més en uns camps que en d'altres, però, sovint, no s'ha aprofitat prou la col·laboració amb les universitats i d'altres centres de recerca, els quals, des d'una mirada més 'externa', podrien haver contribuït a aportar crítiques constructives i a dissenyar noves estratègies d'intervenció que haurien pogut ser experimentades. Des del punt de vista de la recerca en polítiques lingüístiques, hi ha hagut pocs instruments que s'hi han dedicat, força menors, per exemple, als que hi esmerçaven les institucions quebequeses en el seu moment.

El camp de les polítiques lingüístiques a Catalunya i a la resta del territori històric és enormement complex, i més tenint en compte factors diferents dels clàssics com ara el procés de globalització, les migracions extraeuropees, i les transformacions tecnològiques i econòmiques. Com combinar i conciliar alhora la promoció efectiva de l'ús del català en tots els nivells i funcions, el grau de reconeixement necessari de les altres llengües presents a Catalunya -i, en especial, del castellà- la poliglotització de les poblacions en llengües internacionals, i l'acollida i integració de les noves migracions, no és pas cap tasca ni planera ni senzilla. La reflexió i la creativitat, juntament amb la coordinació i optimització intel·ligent dels efectius, és una obligació ineludible i urgent.

